

УДК 339.378:005.22

М. Ю. Барна,
к. е. н., доцент, доцент кафедри експертизи товарів та послуг,
Львівська комерційна академія, м. Львів

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ

М. Barna,
kandidat of economics, associate professor, Lviv Academy of Commerce

CONCEPT OF DOMESTIC TRADE OF UKRAINE IN MODERN CONDITIONS OF TRANSFORMATION

У статті здійснене обґрунтування компонентів концепції розвитку системи внутрішньої торгівлі України з використанням альтернативних прогнозів соціально-економічного розвитку країни на 2015—2017 рр. і авторських прогнозів. Сформульовано генеральну мету розвитку системи внутрішньої торгівлі та проведено подальшу декомпозицію цілей. Головною ідеєю декомпозиції є одночасний та збалансований вплив інституціональних та локальних важелів на розвиток системи внутрішньої торгівлі, який здатний забезпечити досягнення генеральної мети. Сформовано механізми розвитку, які розроблені на основі визначеного управлінського базису та визначеного методологічного базису. Розроблена концепція розвитку системи внутрішньої торгівлі України є теоретичним базисом для вирішення практичного завдання управління та регулювання процесів у внутрішній торгівлі державними органами за всіма сферами як в економічній, так і в соціальній. Використання концепції на практиці дозволить державним органам забезпечити ефективність самої системи внутрішньої торгівлі, та, відповідно — ефективний розвиток галузі. З метою практичного використання розробленої концепції необхідним є проведення подальшого наукового дослідження у напрямку визначення стратегічних пріоритетів забезпечення ефективності системи внутрішньої торгівлі України в умовах трансформації.

This paper provides components of the concept study of the development of the domestic trade in Ukraine, using an alternative example of socioeconomic development of 2015—2017 as well as author's forecasts. A general purpose of the domestic trade is formulated and further goal decomposition is held. The main idea of decomposition is simultaneous and influence of the institutional and local factors on the development of the domestic trade that enables to achieve the general goal. Mechanisms, which are based on certain administrative and methodological basis are formed. The concept of development of the domestic trade of Ukraine is created and acts as a theoretical basis for solving practical tasks of management and regulation of trade in the domestic organs in all spheres of the State (both economic and social). Using the concept in practice allows the public authorities to ensure the effectiveness of the system of the domestic trade and, respectively, effective development of the industry. Having in mind the goal of the practical used of the developed concept, the further research towards identifying strategic priorities is necessary, in order to ensure the effectiveness of the domestic trade of Ukraine under the conditions of transformation.

*Ключові слова: внутрішня торгівля, концепція, мета, розвиток, механізм.
Key words: domestic trade, concept, goal, development, mechanism.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасні умови господарювання, які характеризуються підвищенням динамізмом бізнес-середовища, вимагають

розробки нових та удосконалення існуючих концепцій розвитку системи внутрішньої торгівлі України (СВТ). Тільки концептуалізація усіх аспектів розвитку внутрішньої торгівлі дозволить, з рештою, реалізувати усі її функції та зробити домінують розвитку національної економіки.

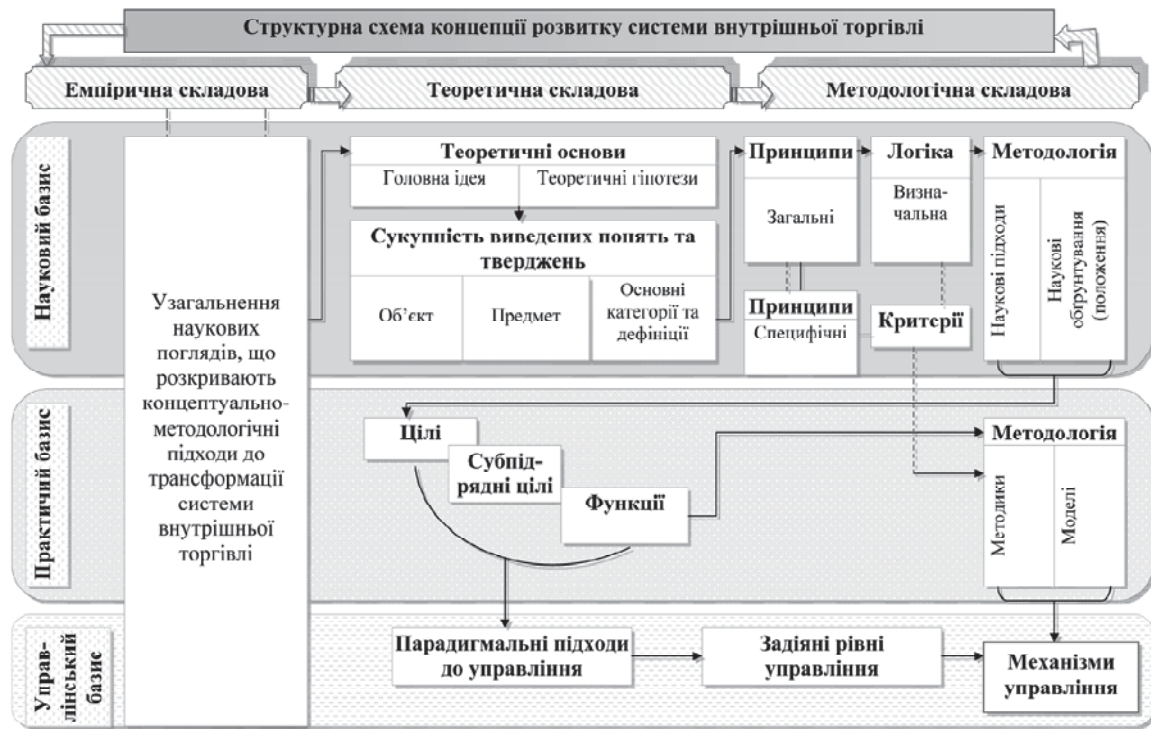

Рис. 1. Обґрунтування логіко-структурної схеми формування концепції розвитку системи внутрішньої торгівлі

Авторська розробка.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження показали, що на даний час кількість цілісних та структурованих концепцій розвитку внутрішньої торгівлі є невеликою. Серед науковців, які обґрунтовували концептуальні підходи до розвитку системи внутрішньої торгівлі можна виділити Н.Ю. Возіянову [2], В.І. Ільяшенко [4], О.К. Пустовойт [13], О.В. Селіверстова [14], М.М. Стефаненко [15], О.В. Токар [16], В.В. Хасанову [20]. Окремі концептуальні напрями розвитку системи внутрішньої торгівлі та, зокрема, методологічну складову концепції, запропоновано у роботах В. В. Апопії [1], С.А. Крекотун [5], О.М. Мезенцевої [7], Ю.Б. Шпильової [21]. Теоретичні аспекти формування концепції розвитку внутрішньої торгівлі були об'єктом наукового пошуку В.Д. Лагутіна [6] і В.О. Точиліна [17]. Актуальність питань розвитку СВТ на концептуальному рівні підтверджується й затвердженими постановами КМУ (зокрема, проектом "Програма розвитку внутрішньої торгівлі України на період до 2016 року" [10], розпорядженням Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції реалізації державної політики розвитку внутрішньої торгівлі" [11]. Удосконалені концептуальні засади розвитку внутрішньої торгівлі простежуються й в альтернативних редакціях законопроекту "Про внутрішню торгівлю", розроблених групою незалежних експертів та представників суб'єктів торговельної діяльності [9]. Усе вищезазначене підкреслює безперечну значущість концептуальних підходів до розвитку системи внутрішньої торгівлі в умовах трансформаційних перетворень.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Розробити концепцію розвитку системи внутрішньої торгівлі України як теоретичний базис для вирішення практичного завдання управління та регулювання процесів у внутрішній торгівлі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Одним з найважливіших аспектів формування концепції розвитку СВТ, який передує формулюванню головної ідеї, є формулювання назви концепції, ключовим наголосом у якій встановлено саме розвиток системи. Зазначимо, що загальний напрям наукового дослідження спрямовано на розробку концептуальних підходів до трансформації СВТ. Проте в процесі дослідження було доведено, що трансформація може мати два напрями (як процес) та два напрями (як результат): позитивний (розвиток) та негативний (гальмування). Тобто результатом неефективного функціонування внутрішньої торгівлі може є зниження (падіння) ключових показників соціально-економічного розвитку, погіршення якості обслуговування споживачів, зменшення соціальних мотивів прикладання праці у даній галузі національної економіки тощо. Головною ж метою управління СВТ повинно стати забезпечення її трансформації саме у напрямі розвитку.

Таким чином, аналіз багатьох підходів до розуміння розвитку як загально-філософської категорії та категорії, що пов'язана з економічним розвитком, дає підстави стверджувати, що саме процес розвитку СВТ повинен стати головним об'єктом означеної концепції.

Отже, формулювання концепції, як концепції розвитку СВТ, є основоположним і цілком обґрунтованим, оскільки розкриває як трансформаційні аспекти внутрішньої торгівлі (цільовим напрямом трансформації внутрішньої торгівлі повинен стати її розвиток) так і управлінські (розвиток СВТ може бути забезпечений тільки завдяки структурованому управлінню її системними рівнями (національним, галузевим, регіональним та локальним)).

Вивчення інституціонально-трансформаційних основ управління СВТ показало, що на теоретичному рівні питання форм державного регулювання є дискусійним і до кінця не вирішеним, тому що розглядається в багатогранному ракурсі через існування великої кількості думок з цього при-

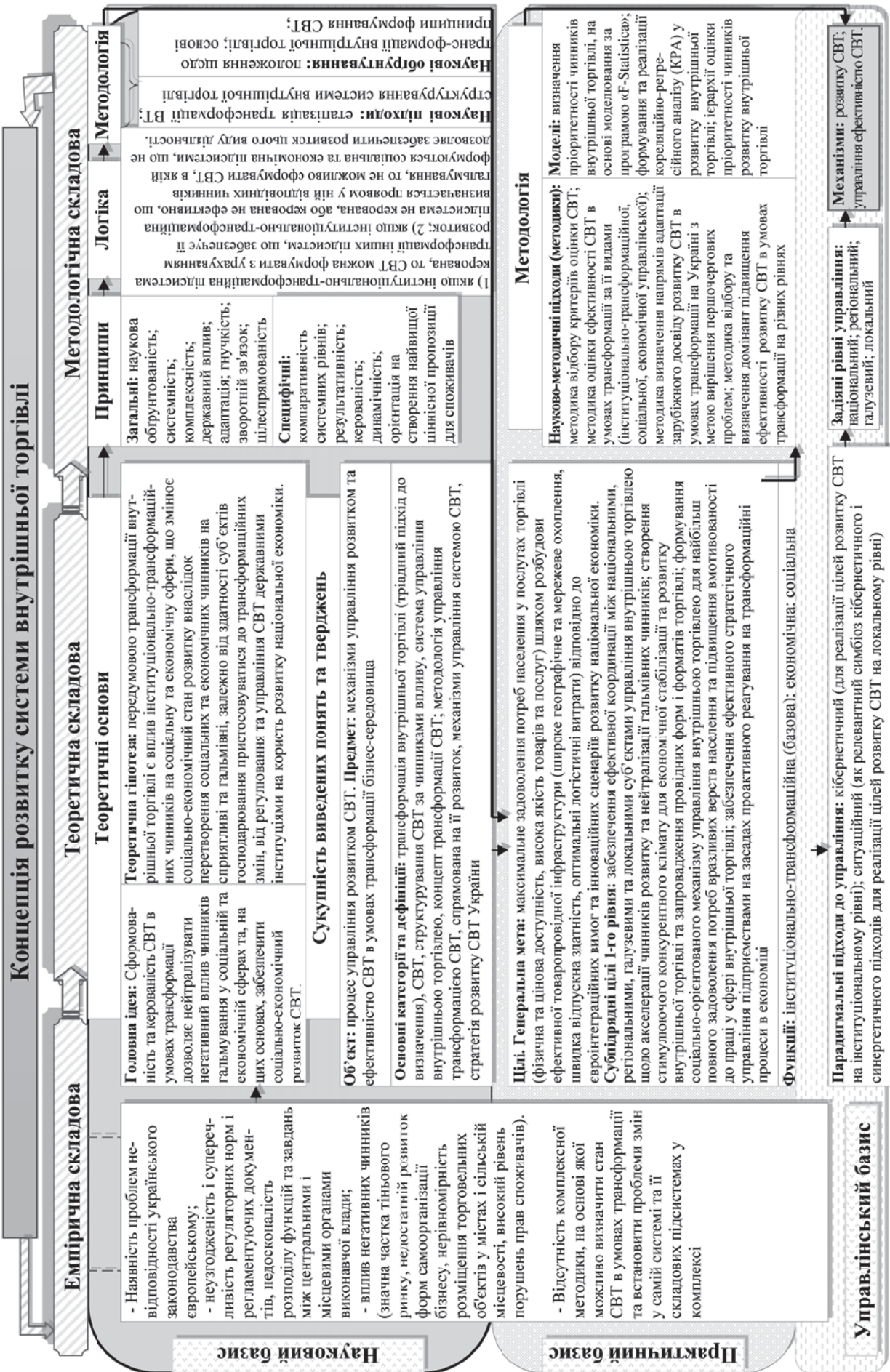

Рис. 2. Компонентне наповнення концепції розвитку СВТ України

А авторська розробка.

Таблиця 1. Узагальнення прогностичних показників соціально-економічного розвитку України для обґрунтування стратегічних цілей розвитку СВТ

Найменування показника	Значення показника на 2015 рік відповідно до сценарію		Прогнозоване значення показника на 2016 рік відповідно до сценарію		Відповідність «проблемному показнику» при визначенні доміант розвитку СВТ	Чинники впливу для забезпечення розвитку СВТ
	песимістичний	оптимістичний	песимістичний	оптимістичний		
ВВП (за міжнародним стандартом СНР 2008 р.), млрд грн.	1757,5	1821,1	1963, 6	2084,6	Політична ситуація в країні / інституціонально-трансформаційна Стадія економічного розвитку країни / економічна	Інституціонально-трансформаційні
Приватне споживання, млрд грн.	1096,7	1477,8	1618,1	1728,1		Система чинників
Темп росту ВВП порівняно з попереднім роком, %	100,3	102,0	102,5	104,5		Інституціонально-трансформаційні
Індекс споживчих цін у середньому до попереднього року, %	110,9	113,0	109,0	109,4		Система чинників
Прибуток підприємств, млрд грн.	235,9	246,9	274,9	299,2		Економічні
6. Темп росту прибутку порівняно з попереднім роком, %	100,2	100,4	116,5	121,2		Економічні
7. Кількість економічно активного населення, млн осіб.	19,3	19,6	19,8	20,0	Кількість економічно активного населення / соціальна	Система чинників
8. Рівень безробіття населення за методологією МОТ, %	10,2	9,8	9,2	8,7	Політична ситуація в країні / інституціонально-трансформаційна; Стадія економічного розвитку країни / економічна	Система чинників
9. Темп росту продуктивності праці, %	101,1	101,2	99,9	102,4		Економічні, соціальні
10. Середньомісячна номінальна зарплата, грн.	3703	3846	4076	4367		Система чинників
11. Темпи росту освоєних капітальних інвестицій у торгівлю, %	85,2	88,4	99,1	100,7	Рівень інвестування в основний капітал / економічна	Система чинників

воду. Аналіз чинного законодавства свідчить, що жоден із нормативно-правових актів, що визначає організаційно-правові засади державного регулювання внутрішньої торгівлі в Україні, не дає прямої відповіді на питання: що є формами державного регулювання внутрішньої торгівлі? Отже, на сьогодні, ні теорія, ні практика не прийшли до єдиного розуміння щодо форм державного регулювання внутрішньої торгівлі.

Проблема методів державного регулювання сьогодні є надзвичайно актуальною. Це, насамперед, пов'язано з переосмисленням ролі та значення держави в економічних процесах, які відбуваються в державі, а також у змінах, які відбуваються в організаційно-правовому статусі суб'єктів державного регулювання, у зв'язках між суб'єктами та об'єктами регулювання, що й зумовило необхідність вивчення цих методів в процесі формування концепції.

Загальне обґрунтування логіко-структурної схеми формування концепції розвитку системи внутрішньої торгівлі представлено на рисунку 1.

У процесі емпіричних досліджень з'ясовано, що пошук оптимальної моделі регулювання у галузі внутрішньої торгівлі впродовж останніх п'ятнадцяти років, супроводжується постійними змінами у складі міністерств, державних комітетів (державних служб) та інших інституцій, внаслідок чого система органів регулювання знаходиться у стані безперервного реформування, що призводить до зниження ефективності регулювання взагалі і торговельних правовідносин, зокрема.

Як зазначає В. Хасанова, "...стан перманентного реформування призводить до того, що порушуються управлінські зв'язки як між окремими ланками системи органів виконавчої влади, так і всередині кожної ланки. У деякі періоди спостерігається навіть відомча розрізненість.

Система регулювання витрачає час на адаптацію до нових умов функціонування, розв'язання проблем, пов'язаних з організаційним впорядкуванням, і не може повною силою реалізувати свої повноваження" [19]. Отже, сьогодні виникла ситуація, яка потребує створення спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади, який би займався питаннями регулювання внутрішньої торгівлі на всій території України. Актуальною є ця проблема і на рівні адміністративно-територіальних одиниць України.

Детальне обґрунтування концепції розвитку СВТ України (рис. 2) проведено саме з урахування цих обставин та на основі загальнодержавного консенсус-прогнозу розвитку України на 2015-2017 рр. [8, с. 34—36]. Серед використаних альтернативних прогнозів особливу увагу було приділено таким: Постанова КМУ № 404 від 27.08.2014 р. "Про схвалення прогнозу економічного і соціального розвитку України у 2015 рік та основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2016 і 2017 роки"; "Україна: перспективи розвитку (консенсус-прогноз)", підготовлений Міністерством економічного розвитку і торгівлі України у грудні 2014 року (№ 37) [18]; Проект Дорожньої карти реалізації концепції дерегулювання економіки (в контексті коаліційної угоди) на 2015-2017 роки підготовлений Науково-дослідним центром індустріальних проблем розвитку НАН України (липень 2014 р.) [12]. Зрозуміло, що здійснення прогнозів тільки на основі екстраполяції динаміки ключових соціально-економічних показників буде мати подальше негативне спрямування.

Це можна пояснити темпами зміни таких показників: ВВП України за VI квартал 2014 року, порівняно з VI кварталом 2013 року, скоротився на 15,2 %; протягом 2014 року і на початок 2015 року збереглася тенденція зниження об-

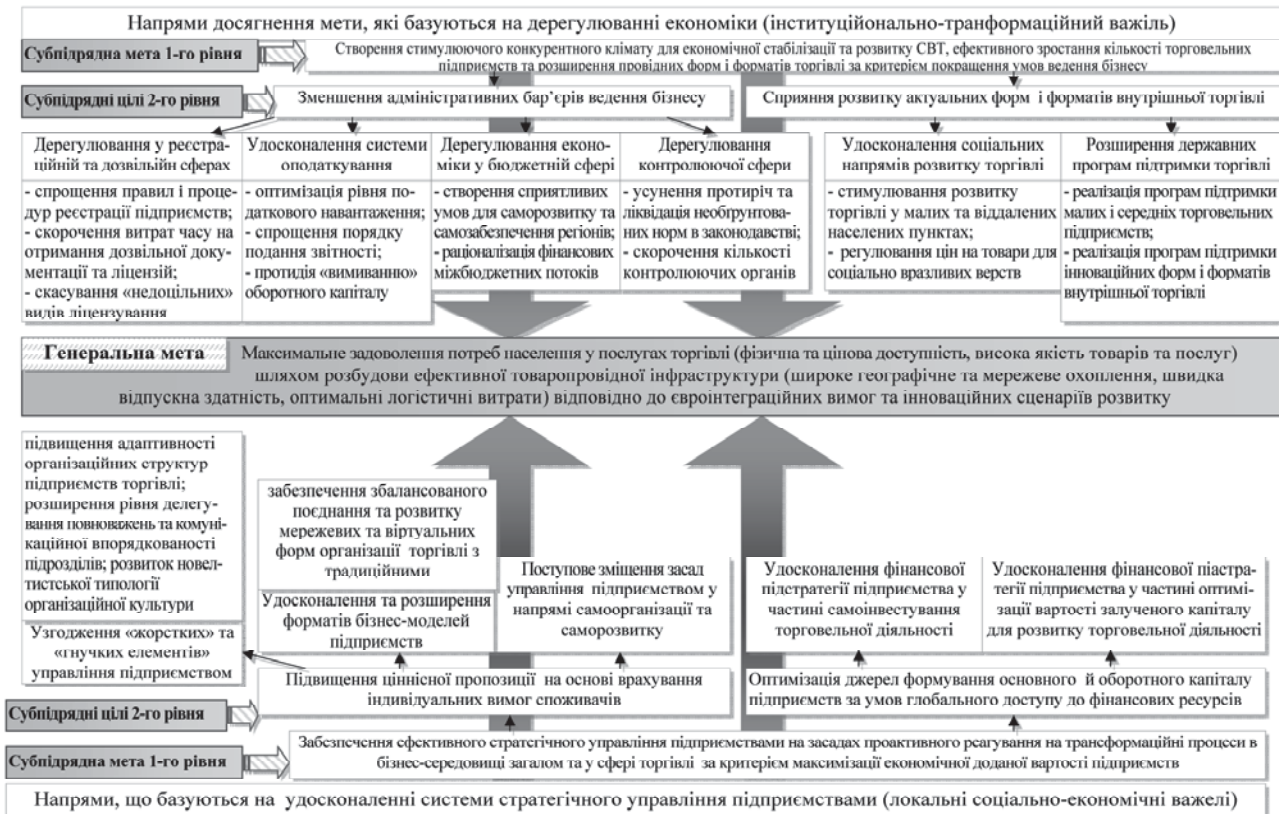

Рис. 3. Декомпозиція генеральної мети розвитку системи внутрішньої торгівлі України на 2015–2017 рр.

сягів товарообороту. Так, фізичний обсяг оптового товарообороту у січні 2015 року, порівняно з січнем 2014 року, зменшився на 19,2 %. Оборот роздрібної торгівлі за січень 2015 року, порівняно з відповідним періодом попереднього року, скоротився на 22,6 % [3].

Обсяг капітальних інвестицій, освоєних підприємствами та організаціями країни за рахунок усіх джерел фінансування, за 2014 рік, порівняно з 2013 роком, скоротився на 24,1 % і склав 204 млрд грн. При чому скорочення обсягів освоєння капітальних інвестицій у 2014 році, порівняно з 2013 роком, спостерігалось у більшості видів економічної діяльності. Зменшились обсяги інвестування у державному управлінні та обороні; обов'язковому соціальному страхуванні (на 42,2 %), професійній, науковій та технічній діяльності (на 33,9 %), транспорті, складському господарстві (на 27,8 %), оптовій та роздрібній торгівлі (на 26,1 %) тощо.

Реальна заробітна плата у січні 2015 року, порівняно з груднем 2014 року, зменшилась на 16,7 %, а порівняно з січнем 2014 року — на 17,3 %. Упродовж 2014 року населення зменшилось на 144,2 тис. осіб. Рівень безробіття також демонструє зростання. Зокрема на кінець січня 2015 року чисельність зареєстрованих безробітних склала 524,4 тис. осіб. Порівняно з груднем 2014 року чисельність зареєстрованих безробітних зросла на 2,4 %, а порівняно з січнем 2014 р. — на 3,9 % [3].

Отже, відсутність інституціонально-трансформаційних втручань за таких тенденцій неминуче призведе до поглиблення кризових процесів в країні. Тому керований та цілеспрямований вплив інституціональної сфери є визначальною передумовою стабілізації і подальшого розвитку внутрішньої торгівлі. Це підтверджує головну теоретичну гіпотезу дослідження: передумовою трансформації внутрішньої торгівлі є вплив інституціонально-трансформаційних чинників на соціальну та економічну сфери цього виду еконо-

мічної діяльності, що змінює соціально-економічний стан розвитку внаслідок перетворення соціальних та економічних чинників на сприятливі та гальмівні, залежно від здатності суб'єктів господарювання пристосовуватися до трансформаційних змін, та від регулювання та управління СВТ державними інституціями на користь розвитку національної економіки.

Означена гіпотеза формує концептуальну логіку дослідження: 1) якщо інституціонально-трансформаційна підсистема керована, то СВТ можна формувати з урахуванням трансформації інших підсистем, що забезпечує її розвиток; 2) якщо інституціонально-трансформаційна підсистема не керована, або керована не ефективно, що визначається проявом у ній відповідних чинників гальмування, то не можливо сформувати СВТ, в якій формуються соціальна та економічна підсистеми, що не дозволяє забезпечити розвиток цього виду економічної діяльності.

Звичайно, в умовах, що склалися, перед державою стоїть завдання забезпечити розвиток СВТ України. Хоча при прогнозуванні на середньострокову перспективу основних макроекономічних показників у експертів не простежується спільного бачення розвитку країни. Серед проаналізованих прогнозів розбіжності спостерігаються як за загальними показниками, так і за їх компонентами. Консенсусна оцінка щодо зростання економіки України в середньому у 2016–2017 роках становить 2,8 %. Розбіжність між мінімальним та максимальним значенням складає 3,5 відсоткових пункти (розходження від 0,5 % до 4 %).

В основному передбачається, що головним важелем економічного зростання буде розширення приватного споживання: усереднене значення реального приросту приватного споживання дорівнює 4,1 %. Але за цим компонентом варіація досить значна — 7,6 відсоткового пункту (від 0,4 % до 8,0 %). За прогнозами фахівців, досить стримано зрос-

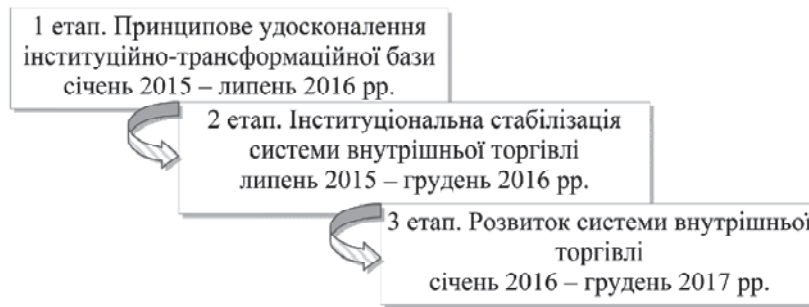

Рис. 4. Терміни реалізації концепції розвитку СВТ України

татимуть витрати загальнодержавного управління (консенсусна оцінка реального приросту державного споживання становить 1,1 %). За цим компонентом фахівці також мають доволі різні оцінки (значення варіює від скорочення на 2,9 % до зростання на 5,4 %).

Також деяка невизначеність у прогнозах спостерігається за інвестиційним компонентом, а усереднений показник приросту реального інвестиційного попиту складає 6,7 %, але варіація досягає 17 відсоткових пункти (від 2,0 % до 19,0 %). Це свідчить про різне бачення розвитку країни щодо напрямів модернізації виробництва, підвищення науково-технологічного потенціалу та зміцнення конкурентоспроможності.

Щодо цінової ситуації, то думки експертів також суттєво відрізняються. В основному прогнозуються дещо вищі темпи інфляції у середньостроковій перспективі, ніж у попередні роки: усереднені за рік прогнозні показники індексу споживчих цін та індексу цін виробників становлять 107,6 % та 108,9 % відповідно. Простежується суттєва розбіжність між мінімальним та максимальним прогнозним значеннями — 4,1 відсоткового пункту (варіація показника індексу споживчих цін від 105,9 % до 110 %) та 4,5 відсоткового пункту (варіація значення індексу цін виробників від 107 % до 111,5 %). Не спостерігається спільного бачення у середньострокових прогнозних оцінках розвитку зовнішньої торгівлі.

Узагальнення прогнозних показників соціально-економічного розвитку України для обґрунтування подальших стратегічних цілей розвитку СВТ України наведено у таблиці 1.

Як бачимо, навіть за песимістичними прогнозами, ключові макротренди на найближчі роки спроможні демонструвати стриману, але позитивну динаміку. На 2015 рік здебільшого прогнозується стабілізація ВВП, обсягів прибутку підприємств, продуктивності праці та середньомісячної зарплати працівників. Передбачається скорочення й рівня безробіття та певне підвищення рівня освоєння капітальних інвестицій. На 2016 рік заплановано початок стриманого зростання означених показників. Визначення таких достатньо оптимістичних прогнозів здійснено з урахуванням експертної оцінки збереження ризиків 2014 року у 2015—2016 рр.

Зокрема, експерти високо оцінюють певну групу ризиків (явищ), однак їх інтегральні оцінки на майбутні два роки є меншими за відповідні оцінки на 2014 рік: згортання іноземними компаніями інвестиційних планів або перенесення термінів їх реалізації на майбутній період у зв'язку з "макроекономічною невизначеністю" (11 балів проти 13 відповідно); масовий відтік капіталу з України через політичну нестабільність" (10 проти 13 відповідно); підвищення вартості зовнішніх запозичень для українських корпорацій (10 проти 11 відповідно); "подальше ускладнення зовнішньоекономічних відносин з країнами-членами митного союзу", "погіршення зовнішньоекономічної кон'юнктури: посилення волатильності цін на світових сировинних ринках" (обидва ризики 9 проти 10 відповідно) [18].

Таким чином, за умов виваженого підходу до управління соціально-економічними процесам на усіх системних рівнях, буде можливим і принципове удосконалення інституційно-трансформаційної складової розвитку СВТ. Виходячи з цього, у концепції сформульовано генеральну мету, та проведено подальшу декомпозицію цілей (рис. 3).

Головною ідеєю даної декомпозиції є одночасний та збалансований вплив інституційних та локальних важелів на розвиток СВТ, який здатний забезпечити досягнення генеральної мети. З одного боку, необхідним є створення стимулюючого конкурентного клімату для економічної стабілізації та розвитку внутрішньої торгівлі за критерієм покращення умов ведення бізнесу в країні (перша субпідрядна ціль 1-го рівня), з іншого — обов'язковим є забезпечення ефективного стратегічного управління торговельними підприємствами на засадах проактивного реагування на трансформаційні процеси в бізнес-середовищі (загалом та у сфері торгівлі, зокрема) за критерієм максимізації економічної доданої вартості підприємств (друга субпідрядна ціль 1-го рівня). Реалізацію першої субпідрядної цілі можливо забезпечити за рахунок зменшення адміністративних бар'єрів ведення бізнесу та сприяння розвитку актуальних сьогоденно форм і форматів торгівлі (субпідрядні цілі 2-го рівня). Досягнення другої субпідрядної мети буде можливою завдяки підвищенню ціннісної пропозиції на основі врахування індивідуальних вимог споживачів та оптимізація джерел формування основного й оборотного капіталу підприємств за умов глобального доступу до фінансових ресурсів (субпідрядні цілі 2-го рівня).

Терміни реалізації запропонованої концепції розвитку СВТ України укрупнено складаються з трьох етапів (рис. 4).

Розробка усіх наявних науково-методичних підходів чітко пов'язана з генеральною метою розвитку СВТ України та проведеною декомпозицією цілей та завдань, з виділенням економічних та соціальних акцентів.

Відповідними завданнями щодо регулювання розвитку внутрішньої торгівлі є:

- розробка, прийняття, контроль нормативно-законодавчих актів, що забезпечують правову основу, захист інтересів та розвиток підприємств торгівлі;
- реалізація державної політики щодо розвитку підприємств нових форм і форматів торгівлі, а також торговельно-виробничої сфери на основі використання ринкових механізмів господарювання;
- послаблення прямих форм втручання і контролю за діяльністю підприємств торгівлі;
- створення умов для вільної добросовісної конкуренції на споживчому ринку, вільного продажу товарів та надання торговельного сервісу;
- сприяння формуванню та товарному насиченню споживчого ринку, виробництву товарів, розширенню їх асортименту та поліпшенню якості з урахуванням попиту покупців;
- гармонізація поточних і стратегічних напрямів розвитку підприємств торгівлі і структурно-інвестиційної та науково-технічної політики;

— зняття необґрунтованих обмежень адміністративно-регулювання торговельної діяльності.

Обґрунтування парадигмальних управлінських підходів в умовах, коли реалізацію інституціонально-трансформаційної функції внутрішньої торгівлі визнано не ефективною, підтверджує доцільність використання кібернетичних засад для реалізації цілей розвитку СВТ на інституціональному рівні (національні, регіональні та галузеві рівні системи). Щодо локального рівня, який стосується діяльності підприємств, задіяних у сферу внутрішньої торгівлі, то провідними та дієвими в існуючих умовах для них визнано ситуаційні управлінські підходи, які передбачають релевантний симбіоз кібернетичного й синергетичного підходів з головним акцентом на синергетичні принципи.

Логічним завершенням формування концепції розвитку внутрішньої торгівлі є формування дієвих механізмів розвитку, які розробляються на основі визначеного управлінського базису (горизонтальний зріз концепції) та визначеного методологічного базису (вертикальний зріз концепції, рис. 2).

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, формування концепції розвитку СВТ України зводиться до наступних положень.

— сучасні умови господарювання, які характеризуються підвищеним динамізмом бізнес-середовища, вимагають розробки нових та удосконалення існуючих концепцій розвитку системи внутрішньої торгівлі України. Тільки концептуалізація усіх аспектів розвитку внутрішньої торгівлі дозволить, з рештою, реалізувати усі її функції та зробити домінантою розвитку національної економіки;

— детальне обґрунтування компонентів концепції розвитку СВТ України проведено з використанням альтернативних прогнозів соціально-економічного розвитку країни на 2015—2017 рр. (так званих консенсус-прогнозів) і авторських прогнозів. Діагностика показників соціально-економічного розвитку України за 2013—2014 роки довела, що відсутність інституціонально-трансформаційних втручань за існуючих негативних тенденцій неминуче призводить до поглиблення кризових процесів в країні. Тому керувати та цілеспрямований вплив інституціональної сфери є визначальною передумовою стабілізації і подальшого розвитку внутрішньої торгівлі. Це підтверджує головну теоретичну гіпотезу дослідження: передумовою трансформації внутрішньої торгівлі є вплив інституціонально-трансформаційних чинників на соціальну та економічну сфери цього виду економічної діяльності, що змінює соціально-економічний стан розвитку внаслідок перетворення соціальних та економічних чинників на сприятливі та гальмівні, залежно від здатності суб'єктів господарювання пристосовуватися до трансформаційних змін, та від регулювання та управління системою внутрішньої торгівлі державними інституціями на користь розвитку національної економіки. За таких умов ключові макротренди на найближчі роки спроможні демонструвати стриману, але позитивну динаміку;

— за умов вираженого підходу до управління соціально-економічними процесам на всіх системних рівнях (особливо, національному та регіональному) стане можливим й принципове удосконалення інституціонально-трансформаційної складової розвитку внутрішньої торгівлі. Виходячи з цього, у концепції сформульовано генеральну мету розвитку системи внутрішньої торгівлі та проведено подальшу декомпозицію цілей. Головною ідеєю даної декомпозиції є одночасний та збалансований вплив інституціональних та локальних важелів на розвиток СВТ, який здатний забезпечи-

ти досягнення генеральної мети. Для досягнення цієї мети необхідним є створення стимулюючого конкурентного клімату для економічної стабілізації та розвитку внутрішньої торгівлі за критерієм покращення умов ведення бізнесу в країні (перша субпідрядна ціль 1-го рівня), а також обов'язковим є забезпечення ефективного стратегічного управління підприємствами на засадах проактивного реагування на трансформаційні процеси в бізнес-середовищі (загалом та у сфері торгівлі, зокрема) за критерієм максимізації економічної доданої вартості підприємств (друга субпідрядна ціль 1-го рівня);

— логічним завершенням формування концепції розвитку СВТ України стає формування дієвих механізмів розвитку (збігання горизонтального та вертикального зрівів концепції), які розробляються на основі визначеного управлінського базису (горизонтальний зріз) та визначеного методологічного базису (вертикальний зріз).

Розроблену концепцію розвитку СВТ України можна визнати теоретичним базисом для вирішення практичного завдання управління та регулювання процесів у внутрішній торгівлі державними органами за всіма сферами як в економічній, так і в соціальній. Використання концепції на практиці дозволить державним органам забезпечити ефективність самої СВТ, та, відповідно — ефективний розвиток галузі. Але, для забезпечення такого (ефективного) розвитку, на основі розробленого концептуального базису необхідним є визначення стратегічних орієнтирів, напрямків регулювання та механізмів управління СВТ. Отже, з метою практичного використання розробленої концепції необхідним є проведення подальшого наукового дослідження у напрямі визначення стратегічних пріоритетів забезпечення ефективності СВТ України в умовах трансформації.

Література:

1. Апопій В. В. Характер сучасного розвитку внутрішньої торгівлі України / В.В. Апопій, Н.С. Ситник // Торговля, комерція, підприємництво: зб. наук. праць. — 2011. — № 13. — С. 5—9.
2. Возіянова Н.Ю. Внутрішня торгівля України: теоретичний базис, моніторинг, моделі розвитку: монографія / Н.Ю. Возіянова. — Донецьк: ДонНУЕТ, 2013. — 517 с.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]: офіц. веб-сайт / Держстат України. — Електрон. текст., граф. дані і прогн. — [К.], сор. 1998—2015. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Ільяшенко В.І. Державна підтримка інституціональних перебудов у сфері товарного обігу / В. І. Ільяшенко // Вісник НАДУ. — 2009. — № 26. — С. 46—52.
5. Крєкотун С.А. Внутрішня торгівля України: проблеми та перспективи розвитку галузі / С.А. Крєкотун, В.Я. Влялько // Вісник соціально-економічних досліджень. — 2012. — № 2 (45). — С. 340—347.
6. Лагутін В.Д. Внутрішній ринок споживчих товарів: теорія розвитку і регулювання: монографія / В.Д. Лагутін. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. — 327 с.
7. Мезенцева О.М. Методологічні аспекти регулювання розвитку підприємств торгівлі / О. М. Мезенцева // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. — 2012. — № 22 (ч. II). — С. 35—43.
8. Постанова КМУ № 404 від 27.08.2014 р. "Про схвалення прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2015 рік та основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2016 і 2017 роки".
9. Проект Закону України "Про внутрішню торгівлю": альтернативна редакція [Електронний ресурс] // Академія аналітичний центр. — 2011. — Режим доступу. — www.academia.org.ua

10. Проект Постанови КМУ "Про затвердження Програми розвитку внутрішньої торгівлі України на період до 2016 року" (2014 рік) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://fortetsya.org.ua/projects/other-projects/7719--q-2016-q>

11. Проект Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції реалізації державної політики розвитку внутрішньої торгівлі" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://libr.rv.ua/ua/virt/73/>

12. Проект Дорожньої карти реалізації концепції дерегулювання економіки (в контексті коаліційної угоди) на 2015—2017 роки підготовлений Науково-дослідним центром індустріальних проблем розвитку НАН України — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ndc-pr.com.ua/lenta/news/1/lenta28.html>

13. Пустовойт О.К. Внутрішній ринок України: потенційні та реальні можливості впливу на економічне зростання / О.К. Пустовойт // Економіка України. — 2007. — № 3. — С. 50—58.

14. Селіверстов О.В. Концептуальна модель цілепокладання розвитку ланцюга постачань / О.В. Селіверстов // Економіст. — 2010. — № 11. — С. 47—49.

15. Стефаненко М.М. Методологічні засади розвитку торговельних підприємств на внутрішньому ринку в сучасних умовах господарювання / М.М. Стефаненко // Економічний вісник ХДУХТ. — 2012. — 2 (34). — С. 348—355.

16. Токар' О.В. Методология и методы оценки эффективности функциональной деятельности торговли / О.В. Токар' // Белгород: Кооперативное образование. — 2004. — 280 с.

17. Точилін В.О. Галузеві ринки України: оцінка стану та перспективи розвитку / В.О. Точилін, В.І. Голиков, О.О. Лапко, В. І. Федін: наук. доп. / НАН України; Ін-т екон. прогнозування / В.О. Точилін (ред.). — К.: [б. в.], 2004. — 78 с.

18. Україна: перспективи розвитку (консенсус-прогноз) // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. — грудень 2014 року / — (№ 37). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=docs_project/

19. Хасанова В.В. Законодавче визначення понять "внутрішня торгівля" та "торгівельна діяльність" / В. В. Хасанова // Юридична Україна. — 2006. — № 6. — С. 31—34.

20. Хасанова В.В. Історичні аспекти становлення і розвитку державного регулювання у галузі внутрішньої торгівлі в Україні / В.В. Хасанова // Підприємництво, господарство і право. — 2008. — № 2. — С. 107—110.

21. Шпильова Ю.Б. Роздрібна торгівля України: сучасний стан та перспективи розвитку / Ю.Б. Шпильова, І.М. Царук // ВІСНИК ЖДТУ. — 2014. — № 2 (68). — С. 227—231.

References:

1. Apopiy, V.V. and Sytnyk, N.S. (2011), "Character development of modern domestic trade in Ukraine", *Torhivlia, komertsii, pidpriemnytstvo*, vol. 13, pp. 5—9.

2. Voziianova, N.Yu. (2013), *Vnutrishnia torhivlia Ukrainy: teoretychni bazys, monitorynh, modeli rozvytku* [Domestic trade in Ukraine: theoretical basis, monitoring, development model], DonNUET, Donetsk, Ukraine.

3. The official site of State Statistics Service of Ukraine (2015), "Statistical Information", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 5 April 2015).

4. Iliashenko, V. I. (2009), "State support changes to sphere of the goods circulation", *Visnyk NADU*, vol. 26, pp. 46—52.

5. Krekotun, S.A. and Vlialko, V.Ya. (2012), "Domestic trade Ukraine: problems and industry development prospects", *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, vol. 2 (45), pp. 340—347.

6. Lahutin, V.D. (2008), *Vnutrishnii rynek spozhyvchykh tovariv: teoriia rozvytku i rehuliuвання* [Domestic market of consumer products: Theory Development and Regulation], Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, Kyiv, Ukraine.

7. Mezentseva, O.M. (2012), "Methodological aspects of the trade enterprises development", *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu*, vol. 22, pp. 35—43.

8. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the forecast of economic and social development of Ukraine for 2015 and the major macro economic and social development of Ukraine for 2016 and 2017"", available at: <http://zakon.rada.gov.ua> (Accessed 30 September 2014).

9. Alternative version (2011), "The draft law of Ukraine "On the domestic trade"", *Akademiia analitychny tsestr*, [Online], available at: <http://www.academia.org.ua> (Accessed 5 December 2014).

10. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), "The draft of Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of Programme of domestic trade of Ukraine till 2016"", available at: <http://fortetsya.org.ua/projects/other-projects/7719--q-2016-q> (Accessed 5 December 2014).

11. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), "The draft of the Ordinance of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the Concept of state policy of domestic trade"", available at: <http://libr.rv.ua/ua/virt/73> (Accessed 5 January 2015).

12. Research and Development Centre for Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2014), "The draft of a roadmap to implement the concept of deregulation is developed", available at: <http://ndc-pr.com.ua/lenta/news/1/lenta28.html> (Accessed 5 January 2015).

13. Pustovoyt, O.K. (2007), "Domestic market of Ukraine: potential and real opportunities to influence economic growth", *Economy of Ukraine*, vol. 3, pp. 50—58.

14. Seliverstov, O.V. (2010), "Targeting Conceptual model of supply chain", *Economist*, vol. 11, pp. 47—49.

15. Stefanenko, M.M. (2012), "Methodological principles of trade enterprises in the domestic market in the modern business environment", *Ekonomichnyi visnyk KhDUKhT*, vol. 2 (34), pp. 348—355.

16. Tokar', O.V. (2004), *Metodologija i metody ocenki jeffektivnosti funkcional'noj dejatel'nosti trgovli* [Methodology and methods of assessment of functional activity of the effectiveness of trade], *Kooperativnoe obrazovanie*, Belgorod, Russia.

17. Tochylin, V.O. Holykov, V.I. Lapko, O.O. and Fedin, V.I. (2004), *Haluzevi rynky Ukrainy: otsinka stanu ta perspektyvy rozvytku* [Sectoral markets of Ukraine: assessment and prospects of development], *In-t ekon. prohnozuvannia*, Kyiv, Ukraine.

18. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2014), "Ukraine: Prospects of development (consensus forecast)", [Online], vol. 37, available at: http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=docs_project (Accessed 23 January 2015).

19. Khasanova, V.V. (2006), "The legal definition of "domestic trade" and "trading activities"", *Yurydychna Ukraina*, vol. 6, pp. 31—34.

20. Khasanova, V.V. (2008), "Historical aspects of formation and development of state regulation in the field of domestic trade in Ukraine", *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, vol. 2, pp. 107—110.

21. Shpylova, Yu.B. and Tsaruk, I.M. (2014), "Retail in Ukraine: current state and prospects of development", *VISNYK ZhDTU*, vol. 2 (68), pp. 227—231.

Стаття надійшла до редакції 17.05.2015 р.